

Κείμενα για το ντοκιμαντέρ

---

(1)

Υπάρχουν πολλά “είδη” ταινιών ανάλογα με το θέμα, την πλοκή, το ύφος. Θα σταθούμε εδώ μόνο σε μια ουσιαστική διάκριση, αυτή μεταξύ μυθοπλασίας και τεκμηρίωσης. Μια ταινία μυθοπλασίας χαρακτηρίζεται από τη διδασκαλία ηθοποιών (επαγγελματιών ή μη) στην εκτέλεση μιας προδιαγεγραμμένης δράσης. Αντίθετα σε μια ταινία τεκμηρίωσης (ντοκιμαντέρ) ο σκηνοθέτης επιλέγει και καταγράφει αυθεντική δράση, που εκτυλίσσεται μπροστά από τον φακό χωρίς σκηνοθετική καθοδήγηση. Τα όρια βέβαια είναι ρευστά και οι πολλές «σχολές» και προσεγγίσεις στο είδος κάνουν τη διάκριση σχετική.

Μείζον πρόγραμμα επιμόρφωσης, Βασικό επιμορφωτικό υλικό, Τόμος Γ', Αξιοποίηση των Τεχνών στην Εκπαίδευση, Μάιος 2011

(2)

Εύα Στεφανή

10 κείμενα για το ντοκιμαντέρ

Το ντοκιμαντέρ, όπως όλες οι αναπαραστατικές τέχνες, αποτελεί ερμηνεία της πραγματικότητας και όχι αντανάκλασή της. Η πραγματικότητα που καταγράφεται από την κάμερα είναι προϊόν διαμεσολάβησης, επομένως δεν μπορεί ποτέ να είναι αντικειμενική. Εφόσον ο κινηματογραφιστής, έστω και ασυνείδητα, επιλέγει το κάδρο, τον φωτισμό, τη γωνία λήψης, αυτό σημαίνει ότι συνθέτει, κατασκευάζει μία πραγματικότητα και όχι την πραγματικότητα.

Το παράδοξο είναι ότι, παρόλο που τα παραπάνω είναι εν πολλοίς γνωστά, ο κινηματογράφος και ιδιαίτερα αυτός που ονομάζεται κινηματογράφος της πραγματικότητας-το ντοκιμαντέρ, με άλλα λόγια-γίνεται συχνά αντιληπτός ως ακριβής αποτύπωση της πραγματικότητας. Για το λόγο αυτό, οι θεατές των ντοκιμαντέρ συχνά περιμένουν να δουν στις εν λόγω ταινίες μια «φέτα ζωής», διατηρώντας την ψευδαίσθηση ότι αυτό που βλέπουν αντιγράφει αυτό που υπήρξε έτσι ακριβώς όπως ήταν.

Το ντοκιμαντέρ ορίζεται ως ο κινηματογράφος που βασίζεται σε πραγματικά γεγονότα και δε χρησιμοποιεί παραδοσιακά στοιχεία μυθοπλασίας, όπως σενάριο, ηθοποιούς, κοστούμια, φωτισμούς κ.ά. Βάσει του συγκεκριμένου ορισμού, αυτό που βασικά διαχωρίζει το ντοκιμαντέρ από τη μυθοπλασία είναι ότι το ντοκιμαντέρ καταγράφει την υπάρχουσα πραγματικότητα, ενώ η μυθοπλασία κατασκευάζει μια πραγματικότητα εκ νέου. Τα προβλήματα που προκύπτουν από έναν τέτοιο ορισμό είναι πολλά. Ποια είναι τα όρια μεταξύ καταγραφής και κατασκευής της πραγματικότητας; Αυτό που στο ντοκιμαντέρ ονομάζουμε καταγραφή δεν είναι εν πολλοίς μια αναπαράσταση της πραγματικότητας και ταυτόχρονα κατασκευή της; Επομένως ποια είναι η διαφορά σε σχέση με την ταινία μυθοπλασίας; [...] Μήπως είναι, εν τέλει, μάταιη η προσπάθεια οριοθέτησής τους; Θα μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι αυτό που κυρίως διαχωρίζει τον κινηματογράφο της πραγματικότητας από εκείνον της μυθοπλασίας είναι ο τρόπος διαχείρισης και σύνθεσης των στοιχείων της πραγματικότητας και της μυθοπλασίας και όχι τα ίδια τα στοιχεία αυτά. Για παράδειγμα, στο μυθοπλαστικό κινηματογράφο χρησιμοποιούνται παραδοσιακά σκηνικά, κοστούμια, ηθοποιοί, σενάριο, στο πλαίσιο πρακτικών δραματοποίησης που εντείνουν το αίσθημα του τεχνητού κόσμου, της κατασκευασμένης πραγματικότητας. Στο ντοκιμαντέρ, οι προαναφερθείσες τεχνικές δραματοποίησης υιοθετούνται σε μικρότερο βαθμό ή αποφεύγονται τελείως.

Εύα Στεφανή, 10 κείμενα για το ντοκιμαντέρ

Ασκήσεις

1. Πώς αντιλαμβάνεστε την «προδιαγεγραμμένη» και την «αυθεντική δράση» που αναφέρονται στο απόσπασμα (1);
2. Ποια ψευδαίσθηση έχουν οι θεατές σχετικά με το ντοκιμαντέρ, κατά τη γνώμη της Εύας Στεφανή; Γιατί η συγγραφέας δεν δέχεται τον ορισμό σύμφωνα με τον οποίο το ντοκιμαντέρ καταγράφει την πραγματικότητα;
3. Ποια κοινά σημεία παρουσιάζουν τα δύο αποσπάσματα ως προς τη διάκριση ανάμεσα στην ταινία μυθοπλασίας και στο ντοκιμαντέρ;
4. Να γράψετε, σε απλό ύφος, ένα σύντομο κείμενο σχετικά με τη διάκριση ανάμεσα στην ταινία μυθοπλασίας και στο ντοκιμαντέρ, απευθυνόμενοι σε νέους της ηλικίας σας. Στην περίπτωση αυτή θα χρειαστεί να ορίσετε τα δύο είδη και να τα συγκρίνετε μεταξύ τους, βλ. και [Έκφραση-Εκθεση Γ΄ λυκείου, σ. 283 κ.ε.](#)
5. Δοκιμάστε να δημιουργήσετε ένα πολύ απλό ντοκιμαντέρ, ακολουθώντας τις παρακάτω οδηγίες:
Με βιντεοκάμερα, φωτογραφική μηχανή ή με κινητό τηλέφωνο, γυρίστε 6 πλάνα διάρκειας περίπου ενός λεπτού το καθένα που τεκμηριώνουν στο σύνολό τους τη φυσιογνωμία και λειτουργία ενός χώρου συνάθροισης ανθρώπων (εστιατόριο, καφενείο, λεωφορείο, κατάστημα, αίθουσα αναμονής κλπ.). Αν έχετε τη δυνατότητα, μοντάρετε αυτά τα πλάνα σε ένα τελικό πορτραίτο του χώρου διάρκειας 30 - 60 δευτερολέπτων. Εξηγήστε τις επιλογές σας.
[Βαγγέλης Καλαμπάκας, Εκπαιδευτικό υλικό για τον κινηματογράφο.](#)
6. Δείτε το μαθητικό ντοκιμαντέρ [Για τη γενιά του 1999: ο 20ος αιώνας τόσο κοντά μα τόσο μακριά](#) που γύρισε ομάδα του 20ου ΓΕ.Λ. Αθήνας. Το ντοκιμαντέρ πήρε το 2ο βραβείο στον 2ο Πανελλήνιο Διαγωνισμό Ιστορικού Ντοκιμαντέρ «Προσεγγίζουμε κριτικά το παρελθόν: Στιγμές του 20ου και του 21ου αιώνα».
  - Ποιες είναι οι εντυπώσεις σας; Ποια θεωρείτε ότι είναι τα δυνατά σημεία του ντοκιμαντέρ; Ποιες βελτιωτικές αλλαγές θα προτείνατε;
7. Να εργαστείτε σε ομάδες, προκειμένου να γυρίσετε ένα ντοκιμαντέρ μικρού μήκους με θέμα που σας ενδιαφέρει. Μπορείτε π.χ. να ασχοληθείτε με την ιστορία του τόπου σας ή με ένα πρόβλημα της τοπικής κοινωνίας που σας αφορά. Να προετοιμάστε τη λήψη του υλικού σας οργανώνοντας μια έρευνα για το θέμα. Να καταγράψετε τα ερωτήματα που θέλετε να διερευνήσετε,

καθώς και τα άτομα ή τους φορείς στους οποίους θα απευθυνθείτε, για να πάρετε συνέντευξη. Καλό θα ήταν να συνεργαστείτε με κάποιον ειδικό που θα σας εισαγάγει στη γλώσσα του κινηματογράφου.

Μπορείτε να πάρετε χρήσιμες συμβουλές και να αντλήσετε ιδέες για τη δημιουργία ενός ντοκιμαντέρ από το το ενημερωτικό [βίντεο](#) για τον Πανελλαδικό Μαθητικό Διαγωνισμό Ταινιών Μικρού Μήκους 2014 που οργάνωσε το Κέντρο Εκπαιδευτικών Δράσεων και Διαπολιτισμικής Επικοινωνίας Καρπός.

8. Το Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ Θεσσαλονίκης ιδρύθηκε το 1999 και σήμερα θεωρείται το τρίτο καλύτερο στην Ευρώπη.

- Να εργαστείτε σε ομάδες και να παρουσιάσετε τις εκδηλώσεις του Φεστιβάλ. Να γράψετε ένα σχετικό άρθρο για την ιστοσελίδα του σχολείου σας, [βλ. και Έκφραση-Έκθεση Γ΄ λυκείου, σ. 166](#).
- Να παρατηρήσετε τις [αφίσες του Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ Θεσσαλονίκης](#), να επιλέξετε μία από αυτές και να σχολιάσετε τις επιλογές του σχεδιαστή ως προς τα σύμβολα που χρησιμοποιεί, τα χρώματα και τον συνδυασμό λόγου και εικόνας. Δείτε π.χ. την αφίσα για το 17ο Φεστιβάλ. Ποια είναι η συνολική εντύπωση που σας δίνει η αφίσα; Θεωρείτε επιτυχημένη την αφίσα ή όχι, και γιατί;